

491.82
N241

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STACKS
OCT 27 1966

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XIII, св. 1—2.

БЕОГРАД, 1963.

АКЦЕНАТ ИЗВЕДЕНИХ ИМЕНИЦА У СРПСКОХРВАТСКОМ КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ

(наставак)

2) Продуктивни наставци

У питању су ови наставци и њима изведене именице:

1) Наставак *-је*. Маретић о акценту ових именица каже: „Slog, koji stoji neposredno ispred nastavka ... je, obično je dug, izuzeci su rijetki, na pr. *bèspuće, ráskošje, úšće*; ako riječ ima samo dva sloga, gotovo svagda je silazni akcenat na prvome, a gdje je slogova više od dva, tamo nema stalnog akcenatskog pravila“ (о. с. 292). Ова Маретићева констатација тачна је за именице које нису збирне; нпр. кад се наставак *-је* употреби за поименичавање (*Зáбрежје, Пóддрíње, Помóдрáвље*), за апстрактно значење (*дóбíље; весéље, њошíење*), или како друкчије (*úдздрáвље, úрéсíдóље*). Међутим, „збирне именице (од заједничких) којима се означава мноштво или већи број предмета у збиру“ (М. Стевановић, о. с. 247) саграђене овим наставком имају готово доследно као двосложне (˘) на почетном слогу, а као тросложне (˘) на првом и (˘) на другом слогу, што је у ствари исто: а) *грáње, грóжђе, дрáвље, клáсје, лишће, лóзје, óсје, úе́рје, и́лáшће, úрúће, сáће, смíље, снóйље, сíење, шíрње, цвéће*; б) *гóлúбље, дрвéће, ивéрје, кáмéње, кóмáђе, úрсíење, рéмéње, сéмéње, чóкóђе, шáшóрје, шíпíрáжје* (Леск. I 78). Према Вуковом *úшће*, у Правопису МС и МХ је *úшће* и *úшће*. У Шапцу је само *úшће* (тако и топоним: *Úшће*). Нема сумње да је и овде одређено значење изазвало акценатско уједначавање.

О акценту глаголских именица изведених наставком *-је* у науци нема јединственог мишљења. Сви се слажу у овоме: прво,

да именице од вишесложних несвршених глагола имају инфинитивни акц. и дужину на претпоследњем слогу (*уравадање, идвање, љубљење, куйдвање* и сл.); друго, да именице од једносложних глагола имају (') на првом слогу (*брање, шканање, шрење* и сл.); треће, да глаголске именице на *-ће* имају такође (') на претпоследњем слогу (у питању су свршени глаголи: *надахнуће* и сл.). Споран је акц. именица на *-ње* од свршених глагола. Маретић (о. с. 292) и Белић (о. с. 78—79) сматрају да ове именице у највећем броју случајева имају (') на претпоследњем слогу: *доушишење, њонизшење, иривихење, створење, обећање, ошкуйљење* и сл. Изузеци су ретки: *иредбразшење*. Будмани је, међутим, сматрао да и именице од свршених глагола треба да имају инфинитивни акценат, па их је тако и акцентовао у делу РЈА који је обрађивао (*искуљшење* и сл.). Маријан Стојковић објавио је у Radu 309. расправу „Акцент glagolskih imenica“ (5—32) у којој заступа углавном ово мишљење: када глаголске именице од свршених глагола представљају *nomina actionis*, њихов акценат мора бити једнак инфинитивном; када оне представљају *nomina effectus* или сл., обично имају (') на претпоследњем слогу. Чини ми се да је Стојковић ово питање посматрао једнострано, сувише из акценатског а врло мало из значењског аспекта. Он није доказао да су многобројни примери глаголских именица од свршених глагола које наводи доиста *nomina actionis* у данашњем језичком осећању представника српскохрватског језика. У ствари то се и не може доказати. Глаголске именице од свршених глагола готово увек су опредељене. Па пошто у Стојковићевим примерима у највећем броју случајева нису у питању *nomina actionis*, не може се прихватити ни његов захтев да глаголске именице од свршених глагола имају акценат инфинитива. Зато и сматрам тачним Маретићево и Белићево мишљење о акценту ових именица.

2) **Наставак -а̋к.** И Белић (о. с. 85) и Стевановић (о. с. 249) истичу његову продуктивност. О акценту именица изведених наставком *-а̋к* Маретић каже: „За акценат нема stalna pravila“ (о. с. 260). Међутим, код наставка *-ја̋к* истиче да неке именице изведене тим наставком имају акц. основне речи (*имења̋к : име, безбожња̋к : безбожан*), а неке (') на претпоследњем слогу без обзира на основну реч (*Бдиња̋к : Бдсна, веселја̋к : весео*,

вѣсела) (о. с. 290). Код наставка *-ња̋к* истиче да „за акценат нема stalna pravila“, али да неке именице чувају акценат основне речи (о. с. 300). У ствари, довољно је прегледати Маретићеве примере за наставке *-ак*, *-ења̋к*, *-иња̋к*, *-ја̋к*, *-ња̋к*, *-иши̋ак* па доћи до закључка да све ове именице имају а) или акц. основне речи, б) или (') на претпоследњем слогу или с) (ретко) неки други акц.:

а) С акцентом основне речи: *смѣше̋ња̋к*; *вод̋ња̋к*, *дим̋ња̋к*, *смр̋ти̋ња̋к*; *гори̋ши̋ак*, *зем̋ља̋к*, *леж̋а̋к*, *иде̋жа̋к*; *вѣ̋ш̋ре̋ња̋к*, *име̋ња̋к*, *ја̋годо̋ња̋к*, *ја̋рме̋ња̋к*, *месе̋ч̋ња̋к*, *ми̋ши̋рови̋ши̋ак*, *рӳжич̋ња̋к*; *без̋бож̋с̋ња̋к*, *ко̋ди̋ни̋ња̋к*, *ко̋шӳи̋ња̋к*, *кӳјӳи̋ња̋к*, *не̋вер̋ња̋к*, *ни̋ко̋ли̋ши̋ак*, *ид̋и̋ко̋ж̋с̋ња̋к*, *ӳи̋ле̋и̋ња̋к*, *обе̋ше̋ња̋к*; *слобод̋ња̋к*. Понекад се скраћује акценат основне речи: *лӳчи̋ни̋ши̋ак*, *и̋ри̋е̋ж̋с̋ња̋к*; *ћур̋ђе̋ви̋ши̋ак*. У примеру *бӳрња̋к*, у питању је дуљење пред сонантом (ср. *бӳра*). У примерима *сод̋ја̋к*, *и̋ече̋ња̋к*, *глӳха̋к*, *луд̋а̋к* у питању је акц. придева женског рода, при чему је у последње две именице (') > (').

б) С акц. (') на претпоследњем слогу: *Бди̋ња̋к*, *веш̋и̋ак*, *гори̋ња̋к*, *ле̋ва̋к*, *ид̋и̋ња̋к*, *ид̋ља̋к*, *и̋рси̋ак*, *се̋ља̋к*, *ш̋ли̋ва̋к*, — *вес̋е̋ља̋к*, *вод̋е̋ња̋к*, *гвозд̋е̋ња̋к*, *жир̋ов̋ња̋к*, *кам̋е̋ња̋к*, *кис̋е̋ља̋к*, *лед̋е̋ња̋к*, *мед̋е̋ња̋к*, *со̋ид̋ња̋к*, *ср̋че̋ња̋к*, *шеле̋ња̋к*, *шеме̋ња̋к*, *шуч̋е̋ња̋к*, *цре̋е̋ња̋к*, *црк̋ве̋ња̋к*, — *иокр̋и̋ше̋ња̋к*, *ио̋шур̋че̋ња̋к*.

с) У примеру *јед̋ња̋к* у питању је метатонијски акценат.

Сматрам да се тако могу модификовати Маретићеве (loc. cit.) и Лескинови (о. с. I 141) закључци.

3) Н а с т а в а к *-(а)к*. Стевановић истиче његову продуктивност (о. с. 249). О акценту хипокористика на *-(а)к* било је речи раније. Указано је да их Маретић не издваја кад говори о акценту.

Маретић каже да се не може установити стално правило за акценат двосложних именица изведених овим наставком (о. с. 260). У ствари у највећем броју случајева оне имају (') или (') на почетном слогу: а) *ви̋ва̋к*, *ви̋ша̋к*, *вр̋ӳша̋к*, *др̋жа̋к*, *зв̋е̋ча̋к*, *кр̋ма̋к*, *ма̋ња̋к*, *мр̋са̋к*, *ид̋и̋ак*, *ид̋и̋ша̋к*, *ид̋е̋ша̋к*, *рӳча̋к*, *цвр̋ча̋к*, *чла̋на̋к*; б) *ла̋ж̋а̋к*, *ле̋и̋а̋к*, *мод̋а̋к*, *ид̋о̋ча̋к*. Али исп. и *вр̋еса̋к*, *ле̋ва̋к*.

Тросложне и четворосложне именице које су без предлога на почетку имају, по Маретићу (о. с. 260), понајвише (') на претпоследњем слогу, а које су с предлогом имају (') на трећем слогу од краја. У ствари и именице изведене од глагола сложених с каквим префиксом могу имати и (') на трећем слогу од краја и (') на претпоследњем слогу:

а) белуџаџ, бљувањаџ, болиџаџ, бољинаџ, везиџаџ, висуџаџ, гу-
биџаџ, десџаџ, жерџаџ, жумџаџ, зелџаџ, имџаџ, имуџаџ,
једиџаџ, кривџаџ, крџаџ, кусџаџ, милиџаџ, ноћуџаџ, облџаџ,
пошџаџ, суџаџ, џежџаџ, џрухџаџ, џрчуџаџ, чеџаџ,
шиџуџаџ.

б) добџаџ, доџаџ, зачеџаџ, најџаџ, осџаџ, осџаџ,
пошџаџ, почеџаџ, савџаџ, свршеџаџ, смрзуџаџ, ужџаџ, — за-
вршеџаџ, замоџуџаџ, изузеџаџ, навиџуџаџ;

с) доџаџ, домеџаџ, заџаџ, џлаџаџ, џлоџаџ;

д) доџаџ, заџаџ, наџаџ, најџаџ, доџаџ, доџаџ,
доџаџ, доџаџ, џрџаџ, џглаџаџ; понедеџаџ;

е) џџаџ; — најџаџ, наџаџ, поџаџ.

Али исп. и заџаџ и сл. Према Вуковом џџаџ у Шаџу
је доџаџ.

Друкчији, међутим, акценат имају именице изведене су-
фиксима: -ољ(а)џ (мљоџаџ, џџоџаџ), -оњ(а)џ (брџаџ, џџоџаџ,
чаџоџаџ), -ор(а)џ (ћџоџаџ, чаџоџаџ), -оџ(а)џ (буџоџаџ).

Мислим да се овако може упростити и Лескиново тумачење
(о. с. I 146—157).

4) На ставак -џк. И Белић (о. с. 88) и Стевановић (о.
с. 251) истичу његову продуктивност. Маретић је (о. с. 280—281)
добро уочио да именице изведене од имена биља имају готово
доследно (') на претпоследњем слогу (о. с. 281): бдрџк, брезџк,
букџк, грџк, грџк, грџк, дрџк; јаџк, јаџк, јџк, круџк,
лџк, двџк, цеџк, чеџк, шљџк; — јаџк, џџк. „Der
Eigenname Jäblanik zu jäblän macht eine Ausnahme“ (Леск. о. с.
I 143). И за остале је именице Маретић тачно констатовао да
имају или такав акц. или акц. основне речи:

а) ведрџк, видџк, дужџк, звџк, слџк, џџк, џџк; —
бобџк, болџк, варџк, вилџк, дарџк, дрџк, зеџк,
зимџк, јаџк, клинџк, можџк, очџк, џлаџк, џџк,
џџк, џџк, редџк, седџк, снежџк, суџк, сунџк,
џџк, џџк, уџк, храџк; — заџџк, исџк,
наџк, наџк, некџк, осуџк, оџк, џџк,
џџк, џџк, џџк, џџк, џџк;

б) грџк, јаџк (В. Рј.: јаџк), коџк, куџк; —
брџк, веџк, вџк, заџк, кџк, куџк,
мрџк, мџк, џџк, џџк, џџк, џџк, џџк,

ученик, хдйсенџик, цдринџик, шљивовџик; — смеџенџик; — безбожџик, грдомовџик, дружбенџик, духовџик, исџосџик, коџланџик, љубазџик, неверџик, дџиџадџик, џакленџик, џерџанџик, службенџик, џрудбенџик, џгодџик, џлелџанџик; — бунџидовџик, љубовџик, џрдџиџанџик; — јабуковџик; — бескућанџик, зломџишљенџик, молџиџивенџик, дџиџабенџик. Именице мрџиџанџик, ручџик имају акц. према мрџиџав одн. ручџи па их зато не наводим под (а). У примеру дужџик (') > (') пред дужином.

5) На ставак *-ка*. И Белић (о. с. 82. и д.) и Стевановић (о. с. 251) истичу његову продуктивност. Маретић о акц. ових именица каже: „Акценат *imenica s nastavkom ka* често се управља по темелјној ријечи, а за многе нема стална правила“ (о. с. 294). Међутим, ипак се може завести изванред.

Пре свега, именице fem. начињене додавањем на именице masc. наставка *-ка* чувају доследно акц. именица masc.: брџинџарка, зедџарка, џдсџиџарка, чџзмџарка, шџвалџарка; — нџднџиџарка; — рџдџиџџџарка, џдџмџиџџарка; — унџџџџарка; — башџидџанка, говедџарка, домџишљанка; — водџенџиџарка. Исп. у вези с овим: шљивџарка; — џудџарка; — мџсечџарка; — где именице fem. имају сасвим друго значење. — Исто је и с образовањима типа џдсџиџарка (: џдсџиџарак). Од именица masc. на *-ин* именице женскога рода изводе се без суфикса *-ин*. И оне чувају акц. masc. и, ако се слог пред наставком *-ка* завршава на сонант, дуље вокал тога, претпоследњег слога: брџанка, Бугџарка, грдџанка, Зџанка; — Бачџанка, Мачџанка; — Лџиџанка, сџљанка, Сџанка, хрџишљанка; — џкућанка; — Арџанка. — Именице fem. изведене непосредно од имена каквог места чувају такође акц. основне речи и дуље вокал претпоследњег слога кад се овај завршава на сонант: Зџанка, Кџсџанка, Тузлџанка; — варџанка [с (') > (')]; — Цџиџанка; — Смедерџанка; — Бидџанка; — Варџанка, Огџанка, Темџанка. — Када се од имена становника masc. на *-ан*, која имају (') на претпоследњем слогу, изводе именице fem. на *-ка*, оне добијају (') на слогу трећем од краја и (') на претпоследњем слогу: Алжџанка (: Алжџанка), Амерџанка (: Амерџанка), Аустџанка (: Аустџанка), Аустџанка (: Аустџанка), Белџанка (: Белџанка), Босџанка (: Босџанка), Конџанка (: Конџанка), Македџанка (: Македџанка), Слџанка (: Слџанка), Тџанка (: Тџанка), Шџанка (: Шџанка) и сл.

Затим, именице изведене наставцима *-āvka* (*мирисāvка*; у примеру *служāvка* (') се скраћује), *-ājka* (*шоциљајка*), *-āška* (*љу-љашка*, где се такође (') скраћује), *-ōvka* (*рићовка*, са скраћивањем (')), *јāлvка*), *-ōjka* (*лејовка*, *илāvовка*, *црновка*, при чему се у сва три примера (') скраћује), — чувају акценат основне речи.

Онда, за именице изведене наставком *-aška* може се рећи да имају доследно (') на трећем слогу од краја: *зубашка*, *зукашка*, *сухашка*, *ушашка*, *шивашка*.

Даље, именице изведене наставком *-āvka* имају, као што је и Маретић констатовао, готово доследно (') на слогу трећем од краја: *казāvка*, *махаvка*, *иисāvка*, *сисāvка*, *сноvāvка*, *сџābāvка*, *ијужāvка*, *шииitāvка*; — *навјiāvка*, *нарадāvка*, *окрешāvка*, *иро-шивāvка*.

Потом, од именица изведених од бројних основа у Правопису МС и МХ је *дvовка* и *дvјка*; међутим, иако је у Правопису даље само: *десетvборка*, *иетvборка*, *шрvјка*, *четvборка*, и сл. у шумад.-војвођ. дијалекту говори се и *десетvборка*, *иетvборка*, *шрvјка*, *четvборка* и сл.

После, приличан је број именица које чувају акц. изворне речи: *белка*, *билка*, *жvрка*, *крvшка*, *ленка*, *илāvка*, *ранка*, *шрvнка*, *црvнка*; — *биvшка*, *вдћка*, *грvшка*, *грvска*, *зvшка*, *квдчка*, *клевка*, (исп. *клевeиt*), *квчка* (срп. sg. *квчeиt*), *илевка*, *ирvчка*, *ирvшка*, *сечка*, *сvшка*, *шvшка*; — *хvмка* (срп. sg. *хvма*); — *билешка*. Акц. (°) скраћује се у (°) у примерима: *лvска*, *лvчка*, *иевка*. Дуљење пред сонантом огледа се у примерима: *сvнка*, *слāмка*; — *видvвка*, *јāлvвка*, *кићvнка*; — *идечvнка*, *иijāнка*, *идздvрка*, *шāмjāнка*; — *кравvвка*; — *мирисāvка*.

Има, најзад, изванредан број именица или с нејасним акц. или с акц. у коме се евентуално могу назрети рефлексии разних метатонијских појава из ранијих епоха: *дvјка*, *дрāvка*, *дрvнка*, *жvнка*, *лvвка*, *исvвка*, *шрāvка*; — *мечка*, *илевке*, *цvшка*; — *ћvрка*; — *шрvска*; — *срдачка*; — *врешvнка*, *дvнāvка*, *квкvшка*, *машvборка*, *иевāнка*, *решvшка* (у Шапцу: *решvшка*). Овде ваља навести и образовања: *мајка* (од *маја*), *шvшка* (од *шvша*).

Акцентатска ситуација код именица изведених суфиксом *-ка* прилично добро показује пут којим се акценат у деривацији нијансира и стабилизује. И овде, наиме, до стабилизације долази пре свега код семантичких еквивалената.

Мислим да је оправдана оваква модификација Лескиновог закључка (о. с. I 157—164).

6) **Н а с т а в а к -ло.** Белић каже да је тај наставак „добио широку примену у нашем језику“ (о. с. 95). Маретић је дефинитивно решио питање акц. именица изведених овим наставком. Он каже да те именице најчешће чувају акц. основног глагола од којег су изведене, с тим што (') може прећи у ('):

а) с акц. основне речи: *било, врело, дело, јело, мило, њило, рало, рило, шило*; — *враћило, њрело*, (праес. *њредњм*); — *њамњило*; — *бајало, вњшала, вњдело, јдгњило, квасило, клњцало, лњзила, мајало, мњрила, муљало, њњцало, њњвало, сњдало, њњуцало, цњшало, шњбало*; — *виќало, гањшало, дрњмало*; — *бњснило, бубало* (: *бубрег*), *грнало, дрндало, њграло, кдњило, лњгало, мњшало, мњчило, драло, њњрило, њљувало, њдјило, сњдњило*; — *омњло*; — *закњрало, њзмњшало, оклњвало*; — *нањмњшало, насњшало, њрдњдирало*; — *блњбњшало, клњњшало, румњнило, њњмњрало*; — *злњњамњило*; — *задиркњвало, зановњшало, намигњвало, њрињовњдало*;

б) (') > ('): *бњлило, влаќала, гудало, гудило, кујало, куќало, расњило, сњќало, сњшило, цњдило, цњјало*; — *оглњдало, њомњмило, њочњвало, њрегњвало*; — *њреоблњчило*.

Но ипак има именица чији се акц. не може лако објаснити: *клњло*; — *ждрњло, крило, лњло*; — *оњњло, њорњкло, расуло*.

За именице изведене наставком *-ило* Маретић каже да имају „ропајвише“ (') на слогу трећем од краја (о. с. 281): *бњснило, грдило, дарило, жњрило, жњњило, књлило, лудило, мњшвило, дгњило, њлавило, сњлило, њдмнило, цњнило*; — *нишњњвило, црвњнило*. Свакако је отуда и *гладило* (: *гладњињи*), *грабило* (: *грабњињи*). Али ипак има и друкчијег акц.: *рњчило, њњњило*.

Маретић је, дакле, био знатно прецизнији од Лескина који је тачно констатовао да ове именице у највећем броју случајева чувају акц. основне речи, али је акц. *грабило* сматрао изузетком (о. с. I 91—93).

7) **Н а с т а в а к -ан.** Маретић каже да ове именице имају „ропајвише“ (') на претпоследњем слогу (о. с. 262). У ствари именице изведене овим суфиксом могу имати и (") на почетном слогу:

а) са (') на претпоследњем слогу: *гаћан, гусан, гушан, жњњан, ћуран*; — *врагдлан, њавдлан, обрњчан, њолњњан, сирњњан*;

в) са (") на почетном слогу: *бујан, куман, иријан*; — *бежан* (f), *незнан* (f).

8) **Н а с т а в а к -ин.** За именице изведене наставком *-ин* Белић каже: „Ово је врло жива и врло -обична категорија образовања“ (о. с. 103). Маретић за њу каже да „stalnoga акcenatskog pravila нема“ (о. с. 282). Додуше за именице изведене наставком *-јанин* он каже да у већини случајева чувају акц. основне речи, а као изузетке наводи образовања типа *Крагујевчанин* (о. с. 291). Међутим, и овде се може завести мало више реда.

Пре свега, тросложни антропоними имају доследно (') на другом слогу од краја: *Веселин, Вукашин, Драгушин, Живадин, Живдјин, Милладин, Милашин, Милушин*. Такав акц. имају и хипокористици: *кумашин, иријашин*. А и још неке: *гдинчин*; — *госиддин, домаћин* (cf. Леск. I 98—99).

Затим, тросложне туђице имају доследно (') на првome слогу: *аргајин, берберин, каурин, ийранин, чдбанин*. Овако и *хришћанин = кршћанин*.

После, етници у највећем броју случајева чувају акц. основне речи: *Зећанин, Тузланин, Шайчанин*; — *Бечанин, Јајчанин, Римљанин, Сјужанин*; — *Сењанин*; — *Карловчанин, Травничанин*; — *Винковчанин*; — *Мийировчанин*; — *Загрејчанин*; — *Кдишоранин, Морачанин, Цетињанин*; — *Дубровчанин*; — *Банашанин, Мосишаранин, Храшанин* (cf. и Леск. о. с. 96—97). Одступају: *Бачванин, Мачванин*; — *Кикинђанин*; — *Крагујевчанин, Пожаревљанин*. Вероватно је акц. типа *Бачванин* настао аналогичном према *Банашанин* и сл.

Онда, акц. основне именице чувају још неке изведенице: *радин*; — *брђанин*; — *нерадин*; — *јучанин*; — *огњанин, селанин, дсирвљанин*. Понекад се акц. скраћује: *иуђин*; — *грађанин*; — *варшанин*.

Најзад, има и изведеница с нејасним акц.: *Србин, Угрин*; — *Турчин*; — *Бугарин*; — *Арајин*; — *Лашињин*; — *Маџарин*; — *сифражанин*; — *шережанин*.

Овако, мислим, ваља модификовати и Лескинове закључке (о. с. I 96—99).

9) **Н а с т а в а к -ина.** И Белић (о. с. 103) и Стевановић (о. с. 253) истичу широку примену овога наставка у нашем језику.

О акценту аугментатива — пејоратива изведених овим врло продуктивним наставком већ је било речи.

Маретић је у вези с акцентом именица изведених наставком *-ина* и наставцима с њим сложеним казао ово: а) да именице изведене од придева које значе својство имају (') на претпоследњем слогу; б) за известан број утврдио је да или чувају акц. основне речи или им се не може установити никакво правило. Међутим, овде се може завести много више реда.

Најпре, именице које значе посао имају готово доследно (') на слогу трећем од краја: *гусарина, мјерачина, њљарина, њсарина, њросјачина, хајдучина*.

Исти акц. имају и именице које значе плату: *бродарина, во-зарина, главарина, говедарина, димарина, крварина, кућарина, ле-карина, мришвачина, њасићина, њољарина, њелалина, њраварина*. Према Вуковом *свадбарина* Маретић наводи *свадбарина*; оправдано: тако сам бележио у шумад.-војвођ. дијалекту. Изузеци су ретки: *царина, њковина*.

Именице које значе месо или кожу какве животиње и које су изведене наставком *-џина* мају готоводоследно (') на слогу четвртом од краја: *брдџина, јагњџина, јањџина, јарџина, крмеџина, ѓрасџина, свињџина, срнеџина, њелеџина, — вучџина, дџвљџина, козлеџина*. Именице с истим значењем без инфикса *-џина* имају такође у већини случајева исти акц.: *гдџевина, зџевина, јарчевина, козјевина, лисичина, медејевина, џновина, џчевина, ѓрашчевина*. Али овде има и друкчијег акц.: *вучина, џвина; — рџсовина; — јањчевина; — курјачина; — самуровина*.

Даље, именице изведене наставком *-оџина* имају (') на слогу четвртом од краја: *бљвоџина, бушоџина, калоџине, мрџоџина, њароџина, њукоџина, сџругоџина, црकोџина, шкрбоџина; — зарџзоџина, обрџзоџина, оклизоџине*.

Именице изведене од основних бројева наставком *-ина* имају двојак акц.: а) *џмина, џџина, џређина, џџина, — девџина, десџина, четвџина; — б) осмина, џџина, џређина, џџина, — девџина, четвџина*. Једино је доследно: *сџџина*.

Потом, као што је Маретић тачно констатовао, именице које значе својство имају доследно (') на претпоследњем слогу: *бјелина, брзина, висина, гусџина, давнина, даљина, дебљина, дубина, дужина, жуџина, кривина, крућина, љуџина, мекџина, милина,*

модрина, низина, новина, оширина, ситарина, тежина, тишина, тиолина, хайрина, ширина, — величина, округлина, ирешилина.

Разуме се да, као код сваког продуктивног наставка, и овде знатан број изведеница чува акценат основне речи: збиришина, иушина; — ишина, крајина, лђина, мдрина, даина, скуишина; — гозбина, дружбина; — вишњовина, гушчевина, дједовина, крушковина, лјовина, луковина, маховина, идуцина, свѣиковина, смрковина, царевина; — луишина, иишалина; — готиовина, грмљавина, грушавина, грушевина, државина, имовина, кошевина, лзовина, мешавина, образина, особина, очевина, иешњавина, идиоина, иршевина, иршневина, ргожина, шековина, шечевина, шуињавина, умјешина; — јабуковина, неколицина; — драховина, Херцеговина; — бездбрашина, издрјелина, инкошина, јасеновина, кукурузина, немашина, сирдмашина, тиодловина; — кукурузовина (и кукурузовина). Понекад се дуги акценти скраћују: иучина, чазбина; — бановина, брањевина, бучевина, грањевина, краљевина, крчевина, иаљевина, рањевина.

Најзад, има изведеница којима се не може објаснити акц.: башина, врабина, гдина, србина, шадбина, шебина, ирашина; — ддина, дршина, квасина, кнежина, маслина, иђина; — живина, зимина, иланина, иулина, родбина, средина, шазбина; — идрчина, развалине, расјелина; — завјетина; — вањевина, даровина, домовина, задужбина, изришина, кујовина, мудричина, нарубина, дгризине, омладина, осудбина, ошабина, икрајина, ирговина, укоина; — бирдовина, врличина, гнусничина, добричина, жирдовина, меддовина, млађешина, одрина, осдовина, иолдовина, иолушина, ирегнушина, ситарјешина, увраине, хладовина, црњушина; — тиолицина; — лукавшина, исијобина; — валившина, иоганишина, ђаквшина; — ирдждрличина; — дубдоловина, иишбушина, иустидолина, ситардужина, ситардиуине, црвдиочина; — иодмукличина; — будалашина.

Као што се види, овим предлогом у великој је мери измењена и Лескинова интерпретација (о. с. I 106—108).

10) Н а с т а в а к *-иња* (Марет. 285, 295, 304; Леск. I 117, II 601). У највећем броју случајева именице изведене овим наставком чувају акц. основне речи: Бѣчкиња; — аикиња, Влахиња, Гркиња, дворкиња, робиња, рдикиња, слушкиња, Српкиња, Туркиња, Цукиња, — глдиња, дудиња, — милостиња, Осјечкиња, иоркиња,

Пдџешикиња, ѿрдсијакиња (ѿросјакиња), — Арайкиња, Јеђуикиња, Млѣѣачкиња, намејкиња, нѣроѣкиња, Пдѣрчкиња, Тимочкиња, ус-кочкиња, — бдѣаркиња, Дубрѣвкиња, Мисѣркиња, ѿрѣсѣјкиња, Фран-ѣускиња, — унѣјайкиња. Исто је и с оним именицама у којих се јавља и позициона дужина: *јѣзѣркиња, Пѣшиѣанкиња, — зѣгѣр-киња (Вук: зѣгоркиња), Рѣсѣвкиња, ѿрѣгѣвкиња, — Брѣничѣвкиња.* Именице ж. р. изведене од именица masc. типа (')+(˘):(˘)+(˘)+(˘) скраћују (')>('): *Бошѣакиња, врѣшѣакиња, дивѣакиња, земѣакиња, ѿросѣакиња, седѣакиња, шѣсѣакиња.* Код именице *дѣж-киња* скраћује се (˘)>(").

Именице fem. изведене непосредно од придева имају (') на слогу трећем од краја: *грѣиња, ѿусѣиња, свѣѣиња, — ѿроклѣѣиња, узѣѣиња.*

И из ранијих се примера могло видети да се код прилично именица јавља (') на слогу трећем од краја. Тај је акц. уопште код именица с апстрактним значењем: *босѣѣиња, голѣѣиња, самѣѣиња, сирѣѣиња, слабѣѣиња, сѣрахѣѣиња, сѣрахѣѣиња, сухѣѣиња, хромѣѣиња,* а јавља се и иначе: *бѣгиња, бѣгиње, брѣкиња, кнегиња, смрѣкиња, чѣкиња, — живѣѣиња.* Овако треба схватити и акц. *ѿросјакиња* (који се јавља поред акц. *ѿрдѣакиња*).

Акц. *Зѣмѣункиња* може се тумачити према акц. *Зѣмѣун, -уна,* који сам гдешто слушао у шумад.-војвођанском дијалекту и који је настао према loc. sg. *Земѣуну.* Слично је и акц. *авѣѣиња* могао настати према loc. sg. или према gen. pl. одн. dat.-instr. -loc. pl.

Овако се, мислим, може модификовати Лескиново и Маретићево излагање.

11) **Н а с т а в а к -ња.** Маретић (о. с. 290) дефинитивно је решио питање акц. ових именица рекавши: „Акцент је ... ili spori (тј. (') — Б. М. Н.) ili uzlazni (тј. (˘) — Б. М. Н.) према томе, је li vokal temeljne riječi kratak ili dug“. Реч је о узлазној интонацији на претпоследњем слогу. То значи да су именице изведене овим суфиксом ипак до извесне мере уједначиле акц.: он је увек на истом слогу (претпоследњем) и исте је интонације (узлазне); постоји само разлика у квантитету.

а) Примери са (˘): *гаѣиња, главња, грѣња, жудња, јѣжња, кѣиња, љѣиња, миѣшња, мрѣжња, радња, рѣдња, скиѣиња, слѣиња, ѿрѣшња, хиѣиња, цриѣјѣиња, шѣиња, шѣѣдња; — ѿѿѣуѣиња;*

б) примери са ('): *вѣжња, клѣдња, нѣшња, ѿжња, ѿрашња, ѿрѣшња, хрѣшња.*

12) **Н а с т а в а к -ār.** Именице изведене овим наставком или чувају акц. основне речи или имају (') на претпоследњем слогу (Маретић, о. с. 264, 291).

а) Именице које чувају акц. основне речи: *бѣчвār, гѣшчār, кнѣжār, кѣлār, кѣшār, крѣвār, кѣхār, ѿкār, ѿшкār, ѿшчār; — нѣдничār, нѣвинār; — грѣдничār, кѣсежār, драшār, шѣмничār, хѣладār; — ѿрѣшчār;*

б) Именице са (') на претпоследњем слогу. Овде, најпре, ваља, навести оне именице које у ствари чувају акц. основне речи (а основна реч има на истом слогу (') акц.): *вѣлār, вѣзār, дрвār, жѣнār, кѣзār, лѣнчār, лѣпār; — рѣшѣтār.* — Затим ваља навести оне именице које скраћују акц. основне речи (') у ('): *вѣдār, врѣшār, гѣшār, глѣвār, зѣдār, мѣкār, свѣчār, чѣвār.* — У Правопису МС и МХ нема именице *ѿсар*. Али како s. v. *ѿсарев* стоји: „*ѿсарев* и *ѿсаров* поред *ѿсарев* и *ѿсаров*“ јасно је да је у Правопису дато средње решење у третирању акц. ове именице с обзиром да је код Вука *ѿсар* (*ѿсар*) а код Маретића *ѿсар* (*ѿсар*). — Најзад, има именица које имају (') на претпоследњем слогу без обзира на основну реч: *дрѣгār, злѣшār, лѣгār, мрѣвār, црквār, чѣзмār, шѣшмār; — бѣжжѣнār, гѣсѣддār, камѣнār, клопѣшār, лѣшѣнār, ѿшнчār; — виногрѣддār.*

13) **Н а с т а в а к -er.** Маретић каже да акценат именица изведених овим наставком „није постојан“ (о. с. 273). Ипак се опажа да је најчешћи акц. (") на претпоследњем слогу и дужина на последњем. Знатно су ређи друкчији акц.: а) *вѣчѣр, гѣшѣѣр, дѣвѣр, ѿвѣр, сѣвѣр, сѣдѣжѣр, чѣмѣр; — б) куѣѣр, млијѣчѣр; — ѿлѣѣѣѣр.*

14) **Н а с т а в а к -осѣ.** Маретићева су решења тачна (о. с. 302). Већина именица има акц. основног придева: *вѣшкѣсѣ, крѣшкѣсѣ, крѣшкѣсѣ, мѣлѣсѣ, слѣбѣсѣ, слѣдѣсѣ, шѣнѣкѣсѣ; — блѣгѣсѣ, дѣжнѣсѣ, крѣшкѣсѣ, хрѣбрѣсѣ; — бѣзбѣжнѣсѣ, сѣдѣшнѣсѣ, сѣдѣшнѣсѣ, чѣсѣшнѣсѣ; — рѣзбѣшнѣсѣ; — бѣзѣлѣнѣсѣ; — мѣгѣшнѣсѣ, ѿдѣмѣлѣсѣ.* Аналогијом према акценту наведених именица Маретић тумачи ове случајеве: *лѣдѣсѣ, млѣдѣсѣ; — захвѣлнѣсѣ, јѣднѣкѣсѣ, ѿбѣлнѣсѣ, ѿкѣрнѣсѣ, сѣгѣрнѣсѣ.* Тако је Лескин објаснио и акц.: *вѣрнѣсѣ* (о. с. 123), а очевидно тако треба схватити и акц.: *мрѣсѣ.*

15) **Н а с т а в а к -с^тво**. Белић за овај наставак каже: „Још је продуктиван“ (о. с. 122). Маретић каже: „Акцент је у неких именица с *nastavkom stvo* опак, какав је у темелјних ријечи, а за неке нема правила“ (о. с. 306). Ипак, и овде има мало више реда. Најпре, тачно је да приличан број именица чува акц. основне речи: *бр^ат^ство*; — *б^ог^ат^ство*, *м^ом^аш^тво*, *уб^ош^тво*, *ч^ов^је^шт^во*; — *б^ла^же^нс^тво*, *к^ра^ле^вс^тво*, *й^рб^ош^тво*; — *й^гу^ман^ство*; — *а^йос^то^лс^тво*; — *с^ир^дм^аш^тво*; — *б^ож^ан^ство*; — *з^лоч^ин^ство*; — *в^{ел}ич^ан^ство*, *ч^ов^јеч^ан^ство*; — *д^чи^нс^тво*, *й^шу^ђи^нс^тво*; — *й^ди^вс^тво*; — *м^ат^ер^ин^ство* (Шабац: *м^ат^ер^ин^ство*). Именице *х^ај^ду^шт^во*, *к^ай^еи^нс^тво* чувају акц. косих падежа основне именице. Према Вуковом *ј^ун^аш^тво* у Шапцу је *ј^ун^аш^тво*. У примеру *ц^ар^ство* у питању је дуљење пред сонатом. Приличан број именица, међутим, има (') на претпоследњем слогу: *д^ру^шт^во*, *к^ум^ство*, *й^рб^ој^ство*; — *л^ак^ом^ство*, *м^огу^ћс^тво*, *й^иј^ан^ство*, *й^оз^на^нс^тво*, *й^ро^кл^еш^тво*, *уб^ој^ство*; *д^ос^то^ја^нс^тво*, *й^ри^ја^йе^лс^тво*. (Исп. слично у Лескина, о. с. I 132—135). Према Вуковом *л^ук^ав^ство*, у Шапцу је *л^ук^ав^ство*. Нејасан је акц. у именица: *л^уд^ство*, *м^ош^тво*; — *с^ус^јед^ство*, *у^мјеш^тво*.

16) **Н а с т а в а к -ић**. „Врло је продуктиван ... за умањивање“ (Стевановић, о. с. 256). За све се именице изведене наставком *-ић* може рећи да или чувају акц. основне речи или на претпоследњем слогу имају (').

а) Именице које чувају акц. основне речи: *ч^ав^чић*; — *бр^ат^ић*, *бр^эзић*, *б^ук^вић*, *ј^амић*, *к^ай^ић*, *к^ла^дић*, *к^ућ^ић*, *к^учић*, *м^ачић*, *й^ачић*, *й^ле^мић*, *й^рс^ић*, *р^ибић*, *с^вр^ачић*, *с^вр^длић*, *с^ес^тр^ић*, *х^ле^йчић*, *ш^лй^вић*; — *к^ра^ле^вић*, *с^тр^ич^евић*; — *М^ле^чић*, *д^рлић*; — *в^од^водић*, *г^рличић*, *ј^аб^учић*, *с^вд^ст^ичић*, *с^ес^тр^ичић*, *У^гр^ичић*, *ш^ур^ичић*; — *д^ук^аић*, *ј^ас^ичић*, *к^ов^че^жић*, *л^ис^тић*, *д^брашчић*, *й^ди^очић*, *уб^рушчић*; — *д^ес^то^шовић*; — *г^ос^ти^дичић*, *ђ^ев^ер^ичић*; — *в^ев^ер^ичић*, *к^укавичић*, *л^ас^тавичић*. Код именица *л^ончић*, *н^овчић* у питању је дуљење пред сонантом.

б) Именице с (') акц. на претпоследњем слогу: *Б^ож^ић*, *б^ру^сић*, *в^ранчић*, *г^рмић*, *д^је^лић*, *ђ^ачић*, *ж^ивић*, *з^убић*, *ј^унчић*, *м^је^хчић*, *м^јешчић*, *д^блић*, *р^одичић*, *с^инчић*, *с^та^рчић*, *х^рас^тић*, *ц^вј^ет^ић*, *ц^рчић*; — *г^ол^убић*, *ђ^ав^олчић*, *ј^ун^ачић*, *к^аз^анчић*, *к^ам^енчић*, *к^ай^ларчић*, *к^ес^ти^енић*, *к^ло^бу^чић*, *к^ом^адић*, *л^аб^удић*, *о^бл^ачић*, *о^бр^учић*,

ѿокрѡвчић, рукѡвић, сокрѡлић, ѿргѡвчић, човјѣчић, шеширић; — манасићрић.

Мислим да је оправдано ово упрошћавање Лескинове интерпретације (о. с. I 124—132).

Посебно ваља говорити о презименима на *-ић*. Презимена изведена наставком *-ић* непосредно од имена чувају доследно акц. основне речи: *Вийѿезић, Вѡјводић, Јѡгодић, Лѡзарић; — Алексић, Даничић, Јованић, Кѡвачић, Николић*. Тако је и *Йлић* (: *Йлија*), *Поидѡић* (: *поидѡија*) и сл. Павле Ивић предлаже признавање у књижевном језику и акц. *Йлић, Поидѡић*. Сматра да је овај акц. настао по угледу на *Кѡсић, Пѡиовић* (НЈ VI 251—254). И презимена изведена од присвојних придева на *-ов* којима је у основи именица која припада акценатском типу *кѡвѡч, -ѡча* одн. типу (◌)(◌)+(◌)+(◌) имају доследно акц. основног придева. *Кѡвѡчевић, Лонѡаревић, Маринковић, Новѡковић*. — Презимена изведена од присвојних придева на *-ов* којима је у основи именица која не припада акц. типу *кѡвѡч, -ѡча* немају доследно акц. основних придева. Поред примера с очуваним акц. (*Пѡвловић, Пѡиуровић; — Мѡксимовић; — Јѡвановић, Прѡраѡовић; — Милѡшевић; — Весѡлиновић* и сл.) врло је чест и акц. (◌)на слогу трећем од краја: *Пѡвловић; — Мѡксѡмовић; — Јѡвѡновић, Прѡраѡовић; — Милѡшевић; — Весѡлиновић*. Маретић оправдано овај други акц. тумачи утицајем примера типа *Кѡвѡчевић* (о. с. 279). Разуме се да је тај утицај још логичнији у говорима где се јавља акц. *Јѡвѡн*.

17) Н а с т а в а к *-ић*. Маретић каже да је овај наставак „доста риједак“ (о. с. 279). Све оне имају (◌) на претпоследњем слогу: *брѡић, гѡлић, грѡлић, дѡбрић, младѡић, мушкић, слѡић, шакић; — бѡгѡић, грѡдић, кѡњѡић; — Јѡнкић, Мѡркић, Мѡишрић, Пѡвлић, Пѡишрић*. Овамо, разуме се, иде и именица *зѡић*. У говорима нашим, и то оним који леже у основици књижевног језика, дошло је до укрштања суфикса *-ић* и *-ић*. Тако се у Поцерини (М. С. Московљевић, Акц. сист. поц. говора, 26), Пиви и Дробњаку (Ј. Вуковић, СДЗБ X, 205), Маѡчи и Срему (мој материјал) особито двосложне ове именице јављају и са дугим и са кратким овим суфиксом. Обрнуто, у Жумберку је деминутивни суфикс *-ић* увек кратак (Milko Popović ZSIPL VI, 353).

орлушица; — крваџница, месаџница; — вђјединица, ђаконовица; — ддокољеница, калуђерица, невиђелица, ирђеличица; — најнезавица, ирегледалица; — генераловица; — Богородица (али и Богорддица), воденичица, вридоглавица, голдмразица, зеиџиница, коњдокрадица, љејдрјечица, најиркушица, нејакушица, иоџркушица, сиџногорица, слобддичица.

Онда, изванстан број скраћује акц. (') основне речи у ('): баџница, баџчица, бјелџица, главица, гданџица, дуџица, жгданџица, жуџица, кривџица, краљџица, маљџица, младџица, Њеџица, ирзанџица, ручџица, свејџица, слеџица, сиџеница, сиџанџица, суџица, џамџица, џуџица, чеџица, Шваџица; — гџбаница, главиџица, гуџавџица, кџхавџица, кључаница, ручаница, скакавица, цјеланица. Исто и: бјегуџица, бјелџица, видарица, винаџица, држаџица, крчмаџица, лончаџица, овчаџица, огњаџица, иераџица, иџгаџица, уљаџица, Хрваџица, чизмаџица; — говедаџица, гоеџодаџица. Обрнуто, у примерима дџирбџица, идоџџица у питању је дуљење пред сонантом.

Међутим, исто је тако велики број именица које имају (') на слогу трећем од краја, без обзира на акц. основне речи: бисџица, вучџица, гаџрица, гданџица, данџица, двоџица, јадџица, кдоџица, кдоџица, модрџица, дџица, ирдоџица, цевџица; — бусџица, валуџица, вардоџица, водџица, голуџица, голџица, горџица, дјевдоџица, ђавдоџица, зобџица, јарџица, јарџица, каџица, кокдоџица, крваџица, медџица, мједџица, маџаџица, моџица, обдоџица, иеџица, иеџица, илаџаџица, илеџица, иоџица, роџица, рџица, рукаџица, рукуџица, саџица, свџаџица, смоџица, сњеџица, соџица, сиџаџица; сџеџаџица, сунџица, џавџица, џулаџица, Цџанџица, цјџица; — десеџица, осуџица. Тај се акц. може дуљити пред сонантом: дарџица, жџица, иолџица, чарџица. Отуда и ораџица.

У књижевном језику акц. (') на претпоследњем слогу није чест: брџица, буџица, гуџица, дџица, Дрџица, жџица, зџица, кривџица, равџица, раница, рудица (рудџица), сиџица, ирџица, цјџица (цјџица), ирџица. У народним говорима овај је акц. чешћи.

Најзад, има именица с нејасним акц.: кдџица, кдџица, кдоџица, лдџица, лдџица, рџица, уџица, уџица; — иџица, соџица, чеџица; — жџица, иџица, рџица, рџица;

20) **Н а с т а в а к -це.** Три су категорије ових именица.

а) Једне чувају акц. основних речи: *ви́нце, ја́це; — здра́в-лице; и́рућице, цви́јећице; — гро́це; — дугмешице, ко́рице, шде́лешце; — ви́мешце, ждрѣбешце, ја́гњешце, кр́мешце; — ве́саоце.* Понекад постоји и дуљење пред сонантом: *и́ерце; — блаш́ање, језѣ́рце, њѣдѣ́рца, о́стир̄вце, че́дѣање; — ко́лѣнце.* Отуда и: *брда́шце, грла́шце, исе́иашце, срда́шце, су́нашце; — ко́риш́ашце.* Акц. се скраћује у: *дјѣи́шце.*

б) Друге имају узлазни акц. (дуги или кратки) на претпоследњем слогу: *а) да́нце, зво́нце; — бурѣ́нце, дјеи́ѣнце, ждрѣ-бѣ́нце, ја́рѣнце, ишлѣ́нце, сша́клѣнце; — коли́ца, ости́рице, ио́љице.* Уосталом, у шумад.-војвођ. дијал. и неке од горе наведених именица имају овај акц.: *дугме́нце, јагњѣ́шце, језѣ́рце, недѣ́рце, ости́рвце, брда́шце, исе́иѣнце, срда́шце, сунаш́це, кори́иѣнце;* *β) бје-ла́нце, браша́нце, влакѣ́нце, враш́ашица, жумѣ́нце, клубѣ́шце, криѣ́це, леђа́шица, ишса́мце, ребѣ́рце, седла́шце, сеѣ́це, сша́калце, усш́ашица.* И овде се у шумад.-војвођ. често јавља ('): *белѣ́нце, жумѣ́нце, ишса́мце, ребѣ́рце, усш́ашица.*

с) Трећима се акц. не може објаснити: *су́нце; — и́уце, ср́це; — ли́шце; — ја́решце, сш́рмашце.*

Тако бих модификовао Маретићеве (о. с. 268) и Лескинове (о. с. I 135—139) констатације.

21) **Н а с т а в а к -ача.** Три су категорије ових именица:

а) Једне чувају акц. основне речи: *ди́мњача, кра́вљача, сла́мњача; — гу́жвача, дрѣбњача, ко́иљача, ра́вњача; — брѣ́зовача, ва́шрењача, вјѣ́шрењача, ја́годњача, ли́шовача, ли́шрењача (ли́шре-њача), лу́ковача, сје́мењача, смрѣ́ковача (Маретић мисли да је у Вука грешком смрѣ́ковача), шѣ́мењача, шрѣ́шиновача, јзлењача; — иѣ́шковача; — глѣ́говача, ивањача, јѣ́мењача, ко́мовача, ма́ко-вача, ша́вањача, шр́новача, хрѣ́штовача, ишѣ́рњача (али и: ишѣ́р-њача); — ја́буковача.* Акц. основне речи може бити скраћен: *бјѣ́лача, дрљача, мисѣ́рчача, ша́њѣрчача, лѣ́сковача, иру́шѣовача.* У примеру *зѣ́рњача* у питању је дуљење пред сонантом.

б) Друге имају (') на слогу трећем од краја, без обзира на основну реч: *ва́рјача, ви́јача, ки́јача, кр́мача, лубњача, ијѣ́њача, ирѣ́гача; — бакрѣ́њача, водѣ́њача, дрѣ́вњача, исш́ѣрчача, кичме́њача, меѣ́њача, мјѣ́дењача, нари́кача, оиш́рњача, иламе́њача, иовѣ́зача, иокривача, иршѣ́њача, раме́њача, ршѣ́њача, сайи́њача, срѣ́њача,*

сукнењача, сумидрача, шумарача, удавача, црењача. Понекад се јавља дуљење или пред сонантом или аналошко: а) биберњача, вечерњача, вилбвњача, корњача, олбвњача; — б) бријезњача, њашњача, њлашњача.

с) Трећима, малобројним, акц. се не може објаснити: њловача, њврињача; — њддрљача; — њскорушовача; — голубњача.

Тако бих модификовао Лескинове (о. с. I 209—211) и Маретићеве (о. с. 258) закључке.

22) Наставкак *-аш*. Лескин (о. с. I 212) и Маретић (о. с. 265) дефинитивно су решили акц. ових именица: у највећем броју случајева оне припадају акц. типу (')+(—)+(X): (—) + (')+(—): *гајдаш*, *дуљлаш*, *кдрљаш*, *криваш*, *дрлаш*, *њрићкаш*, *њриљаш*; — *блебњлаш*, *богајлаш*, *буддлаш*, *великаш*, *имелаш*, *кочијаш*, *њенњраш*, *њамбураш*, *чегрљаш*; — *зановјеташ*, *лакрдњаш*, *њлеменњаш*. Изузеци су доста ретки: *бјелаш*, *њњрићкаш*. Ова последња именица гласи још и: *њњрићкаш* и *њњрићкаш*.

23) Наставкак *-ош*. Маретић не говори о акц. ових именица. У већини случајева оне имају (˘) на претпоследњем слогу: *галош*, *кицош*, *кбзош*, *њалош* (*њалош!*), *њајош*, *рабош*; — *бдгајош*. Ређи је неки други акц.: *зелош*.

24) Наставкак *-иштие* (*-иштие*). Тачна је Маретићева констатација да ове именице или чувају акц. основних речи или имају (˘) на слогу трећем од краја:

а) *грабљиштие*, *љетиштие*, *дсњвњштие*, *рњићкњштие*, *рњчиштие*; — *њгрњштие*, *кдсњштие*, *ндњиштие*, *дгњњштие*, *смњјлиштие*, *сњњрњиштие*; — *граховњштие*, *љњиовњштие*, *маковњштие*, *њјевалиштие*; — *шењалиштие*; — *бдсњјаништие*, *ддчекњштие*, *њгралњштие*, *кднојљњштие*, *куњњусњштие*, *њазарњштие*, *њдвњрањштие*, *њрибјезњштие*, *њрњсњтаништие*, *њњенњчиштие*, *рвалиштие*, *сјњкирњштие*, *њњкалњштие*, *њњњњштие*, *њњњњштие*; — *водњничиштие*, *кукњурузњштие*, *огдрјелиштие*. Понекад се скрађује акц. основне речи: *данњштие*, *рубњштие*, *дјњштие*, *сњјмиштие*, *судњштие*, *сукњиштие*; — *разбојњштие*.

б) *брњиштие*, *цркњиштие*; — *грњбњништие*, *данњвњштие*, *зимњвњштие*; — *манастњриштие*; — *блњиштие*, *гдњиштие*, *двњриштие*, *љњдњиштие*.

Тиме су исцрпени докази за констатацију да именице изведене продуктивним наставцима или чувају акц. основне речи

или да се и код њих, кад продуктивни наставак обележава једно јасно одређено значење, и акценат стабилизује, или, најзад, да има понекад и случајева с нејасним акцентом.

(Свршиће се)

Берислав М. Николић